

Muk, Jan; Vilímková, Milada

K počátkům hradu Rožmberka

Archaeologia historica. 1982, vol. 7, iss. [1], pp. 379-381

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139415>

Access Date: 30. 11. 2024

Version: 20240908

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

K počátkům hradu Rožmberka

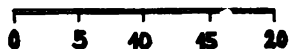
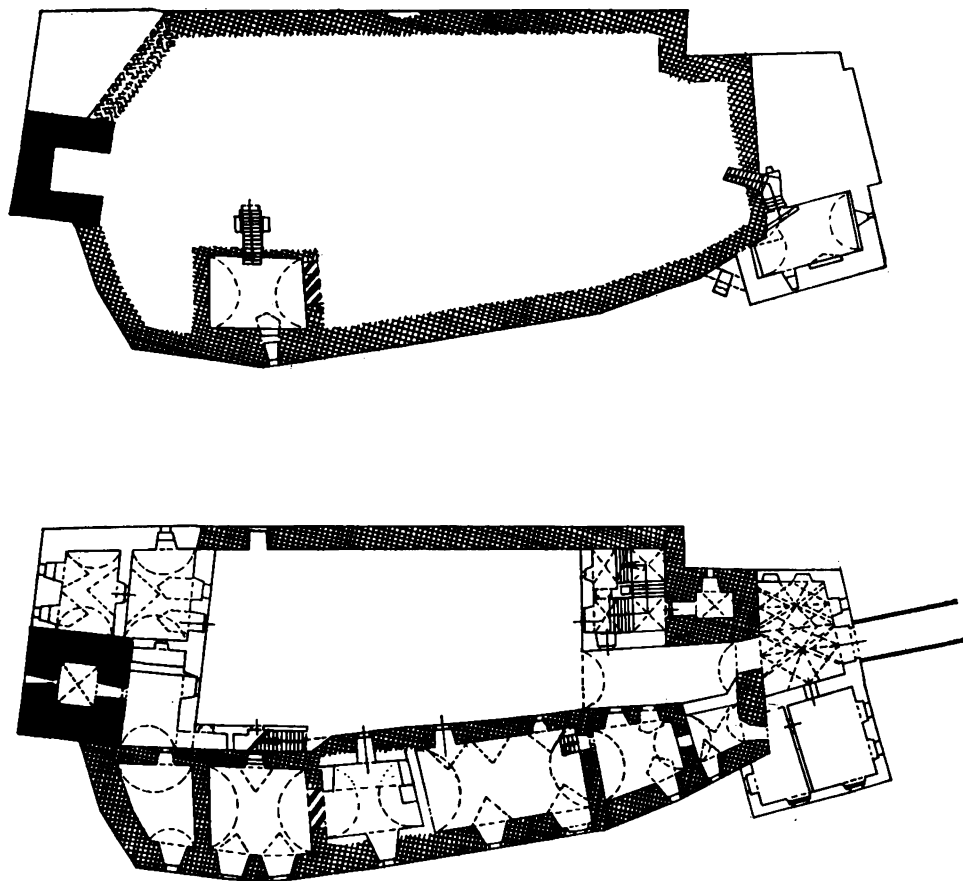
J. MUK — M. VILÍMKOVÁ

Jihočeský hrad Rožmberk, kolébka mocného rodu, je málo obvyklým seškupením horního a dolního hradu na ostrožně vymezené vltavským meandrem. Horní hrad, ze kterého se zachovala pouze válcová věž, byl interpretován jako starší (Menclová 1972), z doby kolem poloviny 13. století, dolní hrad vznikl údajně až v polovině 14. stol. Stavebně historický průzkum (Muk, Vilímková 1978) upřesnil podobu původního dolního hradu, na jejímž základě lze vysloviti nově hypotézu o vývoji celého areálu. Hloubkovým průzkumem bylo zjištěno, že západní trakt jižně věže byl přistaven dodatečně v renesanci. Zřetelný ústupek v západním průčelí naznačuje, že původní hradba se připojovala k věži obdobným způsobem, jako na straně východní. Věž tedy byla obvyklým typologickým prvkem, vysunuta z obrysu hradního jádra. V jižní stěně věže v přízemí se zachovalo polokruhově zaklenuté špaletové okénko románského charakteru. Pozoruhodná je i situace na východní straně, kde se v příčné zdi navazující na úskok dvorního průčelí, ukončující jediný palác hradu, zachovala v zadržce lomená arkáda výšky 4 m, šířky cca 2,9 m, prostupující tloušťkou zdi. Jižně této arkády se nachází jediný hradní sklep, ve dvou podlažích. Nabízí se vysvětlení, že se zde zachovala část vstupní brány, před kterou v místě sklepa býval příkop s padacím mostem. Z boku zleva, ve směru přístupu k hradu byl nástup chráněn věží. Vstupovalo se tedy do hradu původně patrně v opačném směru než v současnosti, od jihu. Situace ostrožny tuto komunikaci nevyklučuje.

Upřesněná podoba hradu a sporé historické prameny dovolují předpoklad, že dolní hrad je původním, nejstarším rožmberským hradem z doby nejpozději kolem poloviny 13. století. Byl vybudován snad již Vítkem mladším Vítkovcem, zakladatelem rožmberské linie nebo jeho synem Vokem, štyrským hejtmanem, zakladatelem kláštera vyšebrodského (1259). Hrad je poprvé zmiňován v jeho závěti z r. 1262, nepřímo v souvislosti s darováním „dvorce v podhradí hradu Rožmberka“ služebníkově Budislavovi, který v něm měl přebývat „k opatrování hradu“. (RG II, str. 143.) Na Rožmberku byly vydávány listiny až do roku 1293, někdy po roce 1291, kdy vymírá po meči krumlovská větev, stává se sídelním hradem Krumlov. Provždy vytlačuje Rožmberk do ústraní. Nepokládáme proto za logické předpokládat s D. Menclovou, že by podle vzoru Krumlova měl vzniknout dodatečně na Rožmberku dolní hrad. Ostatně na Krumlově tomu bylo právě opačně, dolní hrad byl starší a Krumlov může posloužit spíše jako důkaz opačného tvrzení. Nelze zatím říci, zda horní hrad vznikl později než hrad dolní, nebo současně. Více by mohl napovědět pouze archeologický výzkum. O stáří věže kruhového půdorysu horního hradu se nelze jednoznačně vyslovit. Spára oddělující spodní patro není dostatečně přesvědčujícím důkazem většího stáří přízemí. Je snad pouze obvyk-

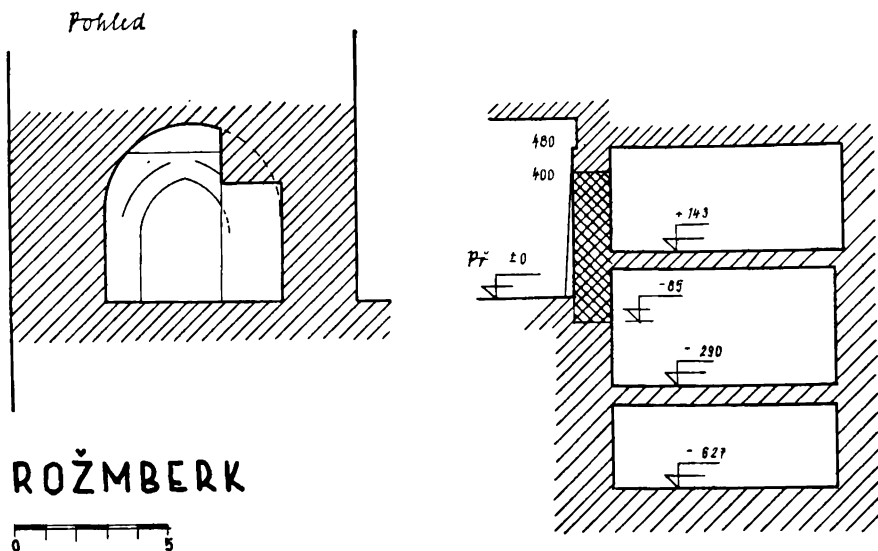
technologickou cezuroou oddělující stavební materiál ze dvou odlišných lomů. Architektonické články horní části věže době kolem poloviny 13. století ne-náleží, jsou mladší. Věž lze povšechně datovat v rozmezí pokročilého století třináctého až první poloviny století následujícího. Velkému stáří dolní věže dolního hradu svědčí naopak zjištěné románské okénko, současná je snad i křížová klenba přízemí. Také patrocínium kaple sv. Jana Evangelisty ve věži uváděné poprvé k roku 1352 náleží především ranému období. Z hlediska typologického vyniká věž vzácně malými rozměry (čtverec 4×4 m), pro které spatřujeme analogie v románské věži hradu Lokte (Líbál, Muk 1972). Předpokládáme, že výstavbou věže započala výstavba hradu, obdobně jako např. na Zvíkově.

Významu spodního hradu jako vstupního objektu většího areálu napovídá zjištěný původní vstup. Zdá se, že můžeme v systému obou hradů spatřovat pro nejstarší dobu obvyklé seskupení dolního a horního hradu, přičemž dolní

ROŽMBERK

Obr. 1. Rožmberk – dolní hrad. Černé zdivo románské, křížkované gotické sklepy a přízemí.

Obr. 2. Rožmberk – dolní hrad. Situace zrušené brány, pohled, řez.

hrad byl vstupním. Předpokládáme, že probíhající rekonstrukce dále přispěje k objasnění nejstarší minulosti objektu.

Literatura

- T. Durdík, K chronologii obytných věží českého středověkého hradu, *archaeologia historica* 2 1977 s. 221.
 D. Lfbal, J. Muk, Rotunda románského hradu v Lokti, *Umění XX* 1972 s. 78–80.
 J. Muk, M. Vilímková, Rožmberk — dolní hrad, stavebně historický průzkum, strojopis SÚRP MO 1978. (M. Vilímková zpracovala historické prameny.)
 D. Menclová, České hrady I. 1972 s. 175, 409.

Zusammenfassung

Zu den Anfängen der Burg Rožmberk (Rosenburg)

Bisher wurde angenommen, daß die sog. Obere Burg Rožmberk in Südböhmen früher entstanden ist als die Untere Burg, die angeblich um die Mitte des 14. Jahrhunderts erbaut wurde. Die bauhistorische Erkundung der Unteren Burg brachte jedoch im Rahmen der ursprünglichen Disposition eine Klärung der Lage, und enthüllte das später offenbar abgekommene Eintrittstor an der Südseite bei dem unteren, im romanischen Stil erbauten Turm. Man darf voraussetzen, daß die Untere Burg spätestens um die Mitte des 13. Jahrhunderts, und zwar vor dem Jahr 1262 entstanden ist, als die Burg im Testament des Vok z Rožmberka genannt wird.

Texte zu den Abbildungen:

- Abb. 1. Rožmberk — Untere Burg. Keller und Erdgeschoß. Romanisches Mauerwerk schwarz, gotisches Mauerwerk gekreuzelt.
 Abb. 2. Rožmberk, Untere Burg. Lage des einstigen Tors, Frontalansicht, Schnitt.

